ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני: **נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח.** וקסבר כרבי יהודה בן בתירא דאמר כולי יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים ערב דאתמול דהיינו עד דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא מתענה כולי יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו הואיל ומיתקרא בכך: **לא רב ששת איפסחים.** מעונג היה ואי הוה עביד מצפרא לא מצי למיעבד מצה למיתכון לגולתא: **עד שיכה.** הסיבה על לד שמאל: **מצה לריכה הסיבה.** כבני חורין שהוא זכר לגאולה: **מרור אין לריך הסיבה.** שהוא זכר לעבדות: **שמא יקדים.** אפרקדן קאי שמתוך שעותרו שוחה לאחוריו שיפוי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונתנק: **סוב זגינן אבירכי דהדדי.** נשענין כל אחד על ברכי חבירו: **בשוליא דנגרי.** תלמידו של נגר המלמדו אומנות: **מרבע כוסות.** שלשה כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגו' (בראשית מ' יא) ורביעי ברכת המזון: שלף

רש"ש

בין הכוסות הללו. בין הראשון לשני בין השני לשלישי ומשום דאתמול מגרר גריר ליה הוא כדמפרש ואזיל: **בין שלישי לרביעי לא יפסה.** שלישי דברכת המזון דכיון דלא חייסינן עוד לגרירי ליכא לא שרינן ליה דנראה כמוסיף על ארבעה כוסות. וכגמרת ירושלמי[1] נמצא למה כדי שלא יפסיק דתו לא חזי למיגמר הלכה ופריך התם הלא כבר משוכר הוא שהרי שתה הרבה בסעודתו ומשני יין שבתוך המזון לא משכר שלאחר המזון משכר: **נימא קסבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח.** וקסבר לה בשחיטת פסח כר' יהודה בן בתירא דאמר כולה יומא זמן שחיטה הוא ומאי בין הערבים דכתיב בפסח בין ערב דהאידנא לערב דאתמול דהיינו משעלה עמוד השחר לערב דהאידנא משוס הכי מתענה כולה יומא ואע"פ שלא היה פסח בימיו הואיל ואיתקר איתקר: **ואי טעם מידי בצפרא.** לא מצי למיכל מצה למיתכון לגולתא: **עד שיכה.** הסיבה שלו[2] לד שמאל: **מצה לריכה הסיבה.** כשאוכל מצה של מצוה ליל הראשון כבני חורין שהוא זכר לגאולה: **מרור אין לריך הסיבה.** שהוא זכר לעבדות: **דהכיא שעתא משעבי בחירות.** וכגאולה שהוא אומר הגדה. השתא שמעינן מינה דארבעה כוסות לריך הסיבה מרור אין לריך הסיבה: **פרקדן.** פניו[3] כלפי מעלה ושוכב על אחוריו: **הסיבה ימין לאו שמה הסיבה.** שהרי בימינו הוא לריך לאכול: **שמא יקדים.** אפרקדן קאי שמתוך שעותרו שוחה לאחוריו שפוי כובע הסותם את פי הקנה נפתח ומתקפל למעלה והקנה פושט למעלה והמאכל נכנס לתוכו ונתנק כך פירש רבינו שלמה. וקשיא לי אמאי לא סמכיה להאי הלכתא דימין. וכבותי פירשו שמא יקדים קנה דושט דושט הוי על (דרך) [לד] ימין ונפתח הכובע שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה כלפי ימין ואם יכנס בו המאכל הרי סכנה שאין אוכלין ומשקין נכנסין אלא דרך הושט ולכך[4] נראה בעיני דאהסיבה ימין קאי מדסמיכה לדידיה: **אשה אינה לריכה הסיבה.** מפני אימת בעלה וכפופה לו ומפרש בשאילתות דרב אחאי[5] לאו דרכייהו דנשי למיחנא: **בן אצל אביו לריך הסיבה.** דלא הוי כפוף כל כך: **בי מר.** רבה: **סוב זגינן אבירכי דהדדי.** כל אחד נשען על ברכי חבירו: **כי אתינן לבי רב יוסף.** דרבה מלך מקמי דרב יוסף: **כמורא שמיס.** דכתיב (דברים ו) את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים (לעיל דף כב:) השתא מורא רבו למורא שמיס: **בשוליא דנגרי.** תלמידו של נגר שמלמדו אומנות: **שמש שאכל כזיס מצה** לא גרסינן **כאחרונה:**

שלף

אלא אי אמרת טעד טעד. והא דאמרינן בפ' כילד מברכין (ברכות דף לה:) דאמרת טעד ומשמע מפרש התם דטוכא גריר פוטמא טעד: **רב ששת הוה יתיב בתעניתא.** לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא מזכר ומזהר מלאכול והכבוזות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין בניסן אלא הבכורות בערב הפסח: **נימא קא סבר רב ששת משום פסח.** ואע"ג דהשתא ליכא פסח מכל מקום האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל ואע"ג דרבי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אכל לכתחלה אסור משום לא תשחט על חמץ [2]לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים עד ו' שעות ולא תשכחן תנא דפליג מכל מקום כיון דדיעבד כשר פגירא ליה להתמיר שלא לאכול מן הנקר: **מאי** דהוה הוה. שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה לריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד ביין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בלקט להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהוא לחם עוני יש לאוכלה דרך חירות ומה שלריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן: **בולהו** נמי צריכי הסיבה. וכל ד' כוסות לריכים הסיבה בשעת שתיה וע"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה:

פרקדן. פניו למעלה ולא כמפרש פניו למטה דאין דרך לאכול בעמין זה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"מ עד.) במתני מדבר דגנו אפרקיד ואזיל פרשא תותי כרעיה כדנקיט רומחא בידיה[3]: **בפני** רבו אין צריך הסיבה. גרסה דאביו והוא רבו נמי אין לריך דלא גרע מרבו אחר מיהו סתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהבן יכל מאביו יותר מאחר מפני שמלמדו תורה ואפי' הכי קאמר בפני אביו לריך הסיבה:

שלף

בין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה ואי אמרת מסעד סעיד אמאי ישתה הא קא אכיל למצה אכילה גסה אלא שמע מינה מגרר גריר רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא נימא קא סבר רב ששת סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסחא הוא דילמא מימשך ואתי לאימנועי מלמעבד פיסחא הוא וסבר לה כי הא [3]דאמר רבי אושעיא אמר ר"א מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר לשמו ומצפרא זמן פסחא הוא דכולי יומא חזי לפסחא דסבר [4]בין הערבים בין ערב דאתמול לערב דהאידנא אמרי לא [5]שאני רב ששת דאיסתנים הוה דאי טעים בצפרא מידי לאורת' לא הוה מהני ליה מיכלא: ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב: איתמר [6]מצה צריך הסיבה מרור אין צריך הסיבה יין איתמר משמיה דרב נחמן צריך הסיבה ואיתמר משמיה דרב נחמן אין צריך הסיבה ולא פליגי הא בתרתי כסי קמאי הא בתרתי כסי בתראי [7]אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה מאי דהוה הוה ואמרי לה להאי גיסא אדרבה תרי כסי בתראי בעו הסיבה ההיא שעתא דקא הויא חירות תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה דאבתי עבדים היינו קאמר השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי [8]אידי ואידי בעו הסיבה [9]פרקדן לא שמיה הסיבה הסיבת ימין לא שמה הסיבה ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושטו ויבא לידי סכנה [10]אשה אצל בעלה לא בעיא הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה [11]בן אצל אביו בעי הסיבה איבעיא להו תלמיד אצל רבו מאי ת"ש [12](אמר) אביי כי הוינן בי מר זגינן אבירכי דהדדי כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן [13]לא צריכתו [14]מורא רבך כמורא שמים מיתיבי עם הכל אדם מיסב ואפילו תלמיד אצל רבו כי תניא ההיא בשוליא דנגרי איבעיא להו שמש תא שמע דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא [15]מיסב אין לא מיסב לא שמע מינה בעי הסיבה שמע מינה ואמר ר' יהושע בן לוי [16]נשים חייבות בארבעה כוסות הללו

שאף

[1] בפ' ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי דפסחא. ומסקנא משום דהוה אסתנים ואי הוה טעים מידי לא הוה מצי למיכל באורתא. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. איתמר מצה בעיא הסיבה מרור לא בעי הסיבה. יין איתמר דבעי הסיבה ואיתמר דלא בעי הסיבה. דאסיקנא ארבעה כסי כולהו בעי הסיבה. פרקדן פירוש רובץ לאחוריו. ויש אומרים על פניו. הסיבת ימין לא שמה הסיבה. ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושטו ויבוא לידי סכנה. ואינה הסיבה אלא בשמאל. אשה חשובה בעיא הסיבה וזולתה לא. בן בפני אביו בעי הסיבה. תלמיד בפני רבו לא בעי הסיבה מורא רבך כמורא שמים. אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות בארבע כוסות כאנשים שאף הן היו באותו הנס.

[2] בפ' ד' מי' ס"ו מהלי' מלה הלכה (ג) [יב] טוש"ע ח"ח סי' תע ס"ג וסי' תעג ס"ח בהג"ה:

מחה ב מי' ס"ו שם הלכה ח סמנ עשין מא עור ש"ע ח"ח סי' תפה ס"ח:

סמנ ג מי' שם סמנ שם טוש"ע ח"ח סימן תפג ס"ג:

נא ה מי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

נב ו ז מי' שם עור ש"ע שם ס"ה:

נג ח מי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נד ט מי' שם הלכה ז עור ש"ע שם סעיף יד:

[3] בפ' ד' מי' ס"ו מהלי' מלה הלכה (ג) [יב] טוש"ע ח"ח סי' תע ס"ג וסי' תעג ס"ח בהג"ה:

מחה ב מי' ס"ו שם הלכה ח סמנ עשין מא עור ש"ע ח"ח סי' תפה ס"ח:

סמנ ג מי' שם סמנ שם טוש"ע ח"ח סימן תפג ס"ג וסי' תעג וסי' תפ:

נא ה מי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

נב ו ז מי' שם עור ש"ע שם ס"ה:

נג ח מי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נד ט מי' שם הלכה ז עור ש"ע שם סעיף יד:

רבינו חננאל

רב ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי דפסחא. ומסקנא משום דהוה אסתנים ואי הוה טעים מידי לא הוה מצי למיכל באורתא. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. איתמר מצה בעיא הסיבה מרור לא בעי הסיבה. יין איתמר דבעי הסיבה ואיתמר דלא בעי הסיבה. דאסיקנא ארבעה כסי כולהו בעי הסיבה. פרקדן פירוש רובץ לאחוריו. ויש אומרים על פניו. הסיבת ימין לא שמה הסיבה. ולא עוד אלא שמא יקדים קנה לושטו ויבוא לידי סכנה. ואינה הסיבה אלא בשמאל. אשה חשובה בעיא הסיבה וזולתה לא. בן בפני אביו בעי הסיבה. תלמיד בפני רבו לא בעי הסיבה מורא רבך כמורא שמים. אמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות בארבע כוסות כאנשים שאף הן היו באותו הנס.

מסורת הש"ס

[1] (לקמן קח:, [2] זבחים יא: [3] [3] לקמן ח"ר לעמוד ח"ר פוסקים וכל"ל), [3] ס"ל טלהו נמי כעו, [4] [4] ל"ל דאמרן, [5] [5] מנות ס"ד מ"ב, [6] [6] [7] [7] (ס"ר ה"ו), [8] כס"ל: [9] [9] (ברכות ט מ' עו), [10] כס"ל: [11] [11] (מלאיתא לעיל ה.), [12] [12] (ומ' תוס' ב"ב עד. ד"ה וגנו ותוס' נזיר יד. ד"ה אפרקדן).

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם: שמות יב ו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה פרקדן פניו ובטנו כלפי:

גליון הש"ס

גמ' אמרי לה לאו גיסא. שבת קה ע"א כ"ב מג ע"ב: **שם** אידי ואידי בעו הסיבה. עיין תוס' הראנ"מ מ"ב סי' ע"ט:

מוסף רש"י

בין הכוסות הללו. בין שנים הראשונים לשנים אחרונים (רשב"ם לקמן קיג:). בין שלישי לרביעי לא ישתה. מצאתי ירושלמי גמרא כנגמרת ירושלמי למה לא ישתה כדי שלא ישתכר, דתו לא מצי למימר הכא, ופריך התם והלא כבר משוכר הוא, שישתה ככר הרבה בסעודתו, ומשני יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר, וה"ה שני דין שלפני המזון אינו משכר ואם רצה לשתות בין הראשון לשני ישתה, דהא לא מתעטר תנא אלא בין ג' לד' (שם). מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בי"ד לשמו. והיה ליה זמנו לפיכך פסול שלא לשמו, דכתיב פסח זמנו שלא לשמו פסול (זבחים יא:).

עין משפט נר מצוה

מו א מי' ס"ו מהלי' מלה הלכה (ג) [יב] טוש"ע ח"ח סי' תע ס"ג וסי' תעג ס"ח בהג"ה:

מח ב מי' ס"ו שם הלכה ח סמנ עשין מא עור ש"ע ח"ח סי' תפה ס"ח:

מט ג מי' שם סמנ שם טוש"ע ח"ח סימן תפג ס"ג וסי' תעג וסי' תפ:

נ ד מי' וסמנ שם טוש"ע ח"ח סימן תפג ס"ג:

נא ה מי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

נב ו ז מי' שם עור ש"ע שם ס"ה:

נג ח מי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נד ט מי' שם הלכה ז עור ש"ע שם סעיף יד:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com